

7. Смирнов В.Т., Собчак А.А. Общее учение о деликтных обязательствах в советском гражданском праве: Учебное пособие. – Л.: Изд. Ленингр. ун-та, 1983. – 152 с.
8. Шиминова М.А. Компенсация вреда гражданам. Гражданско-правовое регулирование. – М.: Наука, 1979. – 184 с.
9. Яичков К.К. Права, возникающие в связи с потерей здоровья. – М.: Наука, 1964. – 168 с.
10. Цивільний кодекс УСРР: Затверджений постановою ЦВК УСРР від 16 грудня 1922 // ЗУ УСРР. – 1922.– № 55. – Ст. 780.
11. Ландкоф С.Н. Основы гражданского права. – К.: Радянська школа, 1948.
12. Цивільний кодекс Української РСР. Затверджений законом УРСР від 18 липня 1963 р. // Відомості Верховної Ради УРСР. – 1963.– № 30. – Ст. 463.
13. Цивільний кодекс Української РСР. Науково-практичний коментарій. Під ред. О.Н. Якименка, М.Й. Бару, М.В. Гордона. – К.: Політвидав України., 1971. – С. 424.
14. Цивільне право України: Підручник: У 2-х кн. Кн. 2 / Д.В. Боброва, О.В. Дзера, А.С. Довгерта та інші; За ред. О.В.Дзери, Н.С.Кузнецової. – К.: Юрінком Інтер, 1999.
15. Цивільне та сімейне право України у запитаннях та відповідях.. – Х.: ТОВ «Одісей», 2002.
16. Цивільне право України: Підручник: У 2 кн. За ред. О.В. Дзери, Н.С. Кузнецової. – К.: Юрінком Інтер, 2002. – Т. 2.
17. Кодифікація приватного (цивільного) права України / За ред. проф. А. Довгерта. – К.: Український центр правничих студій, 2000.
18. Цивільний кодекс України. Проект у редакції від 25 серпня 1996 р. // Українське право. – 1996. – Число 2 (спецвипуск). – С. 32 – 523.
19. Цивільне право України: Академічний курс: Підручник: У двох томах / За заг. ред. Я.М. Шевченко. – Т. 2. Особлива частина. – К.: «Ін Юре», 2003.
20. Цивільне право України: Підручник: У 2 т. /Борисова В.І., Баранова Л.М., Жилінкова І.В. та ін.; За заг. ред. В.І. Борисової, І.В. Спасибо-Фатєєвої, В.Л. Яроцького. – К.: Юрінком Інтер, 2004. – Т. 2.
21. Цивільне право України: Навч. посібник / За ред. Р.О.Стефанчука. – К.: Наукова думка; Прецедент, 2004.
22. Цивільне право України. Договірні та недоговірні зобов'язання: Підручник / За ред. С.С. Бичкової. – К.: КНТ, 2006.
23. Цивільний кодекс України. Науково-практичний коментар. Видання третє, перероблене та доповнене. / За ред. Є. О. Харитоновна. – Х.: ТОВ «Одісей», 2006.
24. Харитонов Є.О., Старцев О.В. Цивільне право України. Підручник. – Вид. 2, перероб. і доп. – К.: Істина, 2007.
25. Советское гражданское право. Ч. 2 / Под ред. В.Т. Смирнова, Ю.К. Толстого, А.К. Юрченко. – Л.: Изд-во Ленингр. ун-та, 1982.

УДК 351.86(477)

О.І. Погібко

ДЕРЖАВНО-ПРАВОВІ ОСНОВИ ОБОРОННОГО ПЛАНУВАННЯ

Важливим компонентом воєнної організації незалежної держави є збройні сили, призначені гарантувати її суверенітет, територіальну цілісність та забезпечувати надійний захист національних інтересів від воєнних загроз. Безперечно, гарантування самозбереження та прогресивного розвитку суспільства неможливе без захисту власних національних інтересів, у тому числі й у сфері оборони. Беручи до уваги, що зміни в політичних та економічних умовах існування держави потребують також змін у якісних показниках і темпах розвитку військової складової національної безпеки, постають питання: адаптації армії

до змін, що відбулись у глобальному середовищі міжнародної безпеки; збалансування витрат на утримання війська з економічними й іншими ресурсними можливостями держави та досягнення такого рівня їх готовності, який дав би змогу виконувати нові місії та завдання в контексті політики національної безпеки й оборони України.

Аналізуючи систему оборонного планування, що склалася на сьогодні, не можливо сформуванню повного уявлення про неї, про ступінь залежності одних рівнів планування від інших, їх відповідальність і повноваження. У нинішній системі залишаються остаточно не вирішеними питання організації процесу планування: ієрархії рівнів, послідовності, системи звітності й відповідальності та переліку і структури документів [2].

Дійсно, тривалий час Україна перебуває в пошуку найбільш досконалої системи оборонного планування. Безсумнівним здобутком реалізації планів, що розроблялись до цього часу, є створення національного війська України з окремих елементів колишньої Радянської армії, скорочення майже втричі загальної чисельності збройних сил та наближення їх складу і структури до світових стандартів.

Стосовно попередніх спроб реформування армії, їм також бракувало об'єктивної оцінки ресурсних обмежень. Україна, успадкувавши організаційну структуру Радянської армії, з перших днів незалежності намагається пристосувати свої збройні сили до сучасних умов. Тому необхідне визначення раціональної системи оборонного планування як основи забезпечення її ефективної роботи. До речі, важливо врахувати і зарубіжний досвід. Відомо, іноземні системи оборонного планування інтегровані в систему державного планування і безпосередньо пов'язані з певними циклами життя держави – термінами повноважень Президента й Уряду, довгостроковими концепціями розвитку. Для держави ці проблеми є актуальними сьогодні й у майбутньому.

Серед українських вчених-правознавців, політологів, які торкались вказаних проблем, слід відзначити праці Б.П. Андрусюка, В.Б. Авер'янова, Б.І. Бута, О.І. Гриненка, С.В. Ківалова, Є.К. Марчука, М.П. Орзіха, Б.А. Пережняка, В.Ф. Погорілка, Ю.М. Тодики, В.М. Шаповала та ін.

У роботах цих авторів розглядаються питання оборонного планування як складової системи планування оборони держави та функції системи управління у сфері оборони.

Мета статті полягає в аналізі та розкритті правових питань удосконалення системи оборонного планування держави.

Проблеми становлення системи оборонного планування, а отже вирішення питання організації процесу планування на сучасному етапі розвитку армії, є досить важливими. Актуальність цих проблем зумовлюється тим, що національне військо є одним із найвагоміших складових національної безпеки й оборони. Оборона України, захист її суверенітету, територіальної цілісності й недоторканості покладається на Збройні Сили України [1].

Нормативно-правова база системи оборони України ґрунтується на положеннях Конституції України, Законах України: «Про основи національної безпеки

України», «Про оборону України», «Про Збройні Сили України», «Про Раду національної безпеки і оборони України», «Про організацію оборонного планування», «Про правовий режим воєнного стану» та Воєнній доктрині України.

Воєнна організація держави забезпечує оборону України, захист її суверенітету, територіальної цілісності й недоторканості кордонів [3].

Слід вказати, що на підставі аналізу стану й тенденцій розвитку воєнно-політичної обстановки навколо України, а також основних ризиків, загроз і завдань національної безпеки визначаються воєнно-політичні та воєнно-стратегічні цілі застосування військових формувань.

Звісно, до оборони держави входить комплекс заходів політичного, економічного, соціального та воєнного характеру. Відповідно до цих заходів реалізуються різні форми та способи захисту національних інтересів. Політика України, зважаючи на її миролюбну спрямованість, передусім надає перевагу мирним шляхам вирішення міждержавних суперечностей [4].

Відповідно, виконання цих завдань має здійснюватись через впровадження системи оборонного планування, яка передбачає встановлення загальнодержавних узгоджених процедур, методів і механізмів визначення обрису Збройних Сил України та інших військових формувань, необхідних для реалізації політики держави у сфері безпеки й оборони, а також координацію відповідних планів у цій сфері на національному й міждержавному рівнях. Вихідними документами в цьому мають бути головні й цільові програми Державної програми розвитку Збройних Сил України на 2006 – 2011 роки, відповідні директиви та програми (плани) розвитку видів Збройних Сил.

Заходи оборонного планування проводяться відповідно до Закону України «Про організацію оборонного планування в Україні», при цьому для забезпечення виконання положень Закону Кабінет Міністрів України розробляє механізм і методологію бюджетного фінансування стратегічного, у тому числі й оборонного, планування [5].

На стратегічному рівні процес оборонного планування передбачає розроблення базових нормативно-правових актів держави у сфері безпеки й оборони. До таких актів належать: Закон України «Про основи національної безпеки України», Стратегія воєнної безпеки України як складова Стратегії національної безпеки України та Воєнна доктрина України. Воєнна доктрина має оборонний характер [6]. Ці документи визначають засади державної політики України у сфері оборони та служать нормативно-правовою базою для здійснення процедур оборонного планування.

Власне кажучи, оборонне планування – це складова частина системи стратегічного планування та управління державними ресурсами у сфері оборони, яке повинно здійснюватись у встановлені законом терміни для забезпечення необхідного рівня обороноздатності держави.

Збройні Сили України – це військове формування, на яке відповідно до Конституції України покладається оборона України [7].

У процесі оборонного планування обґрунтовуються перспективи розвитку з урахуванням характеру реальних і потенційних загроз національним інтересам

і національній безпеці у військовій сфері та економічні можливості держави, а також зазначаються конкретні заходи, їх виконавці й терміни реалізації. Основою оборони є Збройні Сили України, забезпечуючі захист її суверенітету та територіальну цілісність [8].

Виходячи з наведеного, процес оборонного планування є сукупністю методів, способів, процедур і дій, спрямованих на залучення наявних та очікуваних ресурсів для створення й підтримання встановленого рівня обороноздатності (військової могутності) держави.

Вважаємо, функціонування системи оборонного планування у Збройних Силах передбачає сукупну діяльність таких структур: органів управління, які організують процес планування та керування; підрозділів, які здійснюють планування; осіб та організацій, які оцінюють і проводять експертизу планів і програм а також дають поради відповідним керівникам.

Система функціонує за умови існування зв'язків, що виникають і складаються між органами управління, підрозділами та особами під час здійснення процедур і виконання завдань планування.

Результатами оборонного планування в Збройних Силах можна вважати: досягнення конкретного рівня обороноздатності (військової могутності) держави; розроблення комплексу планових документів, у першу чергу – проекту кошторису Міністерства оборони України, який формально визначає витрати оборонних ресурсів із бюджету держави для отримання армією здатності виконувати поставлені завдання та відпрацювання концепцій, програм і планів заходів.

Оборонне планування в державі здійснювалось циклічно, за програмно-цільовим методом. В основу методу покладено принцип ітерації, який процедурно реалізується паралельністю в роботі суб'єктів планування. Метою довгострокового оборонного планування є визначення засад державної політики у сфері оборони та створення нормативно-правової бази для середньо- й короткострокового оборонного планування. Довгострокові плани (державні програми) у сфері оборони складаються на двадцять років.

У межах довгострокового оборонного планування в Україні проведено оборонний огляд і схвалено Стратегічний Оборонний огляд та Стратегічний оборонний бюлетень України на період до 2015 року, введений в дію Указом Президента України від 22 червня 2004 року № 670/2004, як концепція розвитку [9].

Середньострокове оборонне планування спрямовано на визначення комплексу практичних заходів організаційного (технічного) та соціально-економічного характеру, які забезпечують підтримання необхідного рівня обороноздатності держави на плановий період, середньострокові плани (державні програми) складаються на шість років.

Короткострокове оборонне планування передбачає щорічне розроблення планів утримання й розвитку Збройних Сил України та інших військових формувань на два роки. У рамках короткострокового планування передбачається щорічне розроблення Плану утримання й розвитку Збройних Сил України, який є основою формування пропозицій до проекту Державного бюджету України на потреби Збройних Сил та оборонне замовлення.

Така система планування розвитку Збройних Сил України та оборонного бюджету має екстенсивний характер, через що в цій сфері поставали певні проблеми, а саме: відсутність планової періодичності та логічної послідовності в розробленні документів, які визначають концепцію розвитку армії; розпорошення обмежених бюджетних коштів через намагання забезпечити рівномірність розвитку всіх видів армії без визначення чітких пріоритетів; порушення принципу однакового ступеня відповідальності як військових, так і цивільних за прийняття рішень у воєнній сфері. У зв'язку з цим виникла потреба перегляду підходу та організації планування розвитку Збройних Сил України. Нова система оборонного планування повинна забезпечити прозорість і відповідність планів, а також можливість їх своєчасного корегування.

На нашу думку, така система сприятиме розвитку демократичного цивільного контролю над військовою складовою держави та прозорості, яка необхідна в процесах розроблення та раціонального виконання оборонного бюджету.

Координацію та контроль у сфері оборонного планування, а також основну відповідальність за своєчасну розробку документів щодо визначення засад державної політики у сфері оборони покладено на Раду національної безпеки і оборони України [10]. Кабінет Міністрів України організовує і контролює виконання комплексних цільових програм розвитку Збройних Сил та інших військових формувань, центральні органи виконавчої влади, які здійснюють керівництво військовими формуваннями, щорічно звітують перед урядом України про стан оборонного планування, виконання оборонного бюджету та реалізацію комплексних цільових програм розвитку відповідних військових формувань.

Звісно, оборонна політика та заходи щодо реформування Збройних Сил України мають бути адаптовані до нових геополітичних умов для подальшого розвитку воєнно-політичних, воєнних і військово-технічних взаємовідносин між національними державами та оборонними союзами, оскільки назріла потреба максимальної адаптації національної системи оборонного планування до стандартів провідних країн світу, якими передбачається впровадження програмно-цільового методу планування розвитку збройних сил.

У зв'язку з цим в Україні доцільно впроваджувати адаптовану до вимог провідних країн світу систему оборонного планування, яка полягає у встановленні загальнодержавних узгоджених процедур, методів і механізмів визначення обрису Збройних Сил та інших військових формувань, необхідних для реалізації політики держави у сфері безпеки й оборони, а також координації відповідних планів у цій сфері на національному та міждержавному рівнях.

Тому оборонний огляд є конкретним механізмом імплементації в національне оборонне планування стандартів і процедур провідних країн світу, а також підвищення взаємосумісності Збройних Сил України та країн Північноатлантичного альянсу.

Власне, процес оборонного планування враховує низку чинників, найважливішими з яких є: оцінка воєнно-політичної та воєнно-стратегічної ситуації; кількісні та якісні показники угруповань військ (сил), необхідних для вико-

нання визначених завдань у сфері безпеки й оборони; раціональний розподіл відповідальності між оборонними складовими держави; розвиток воєнних технологій та фінансово-економічний рівень і спроможність держави.

Крім того, євроатлантичне спрямування політики України передбачає обмін зазначеною інформацією з НАТО в рамках Процесу планування та оцінки сил, а також проведення спільних консультацій з країнами Альянсу щодо цього питання.

Слід погодитись, що завдання оборонного планування реалізуються через виконання практичних заходів щодо розроблення нормативно-правових і планових документів у різних ланках державного управління, а також через здійснення контролю за їх виконанням.

Звідси, виконання заходів оборонного планування в Україні має забезпечувати: спроможність держави протистояти загрозам національній безпеці України у воєнній сфері в сучасних умовах та адекватно реагувати на їх розвиток; здатність України бути складовою частиною системи міжнародної безпеки; готовність держави до міжнародної взаємодії та врегулювання міжнародних і внутрішніх криз через застосування відповідних механізмів; розвиток Збройних Сил, які мають перебувати у встановленому стані готовності до виконання завдань за призначенням; участь у заходах з міжнародного співробітництва (на дво- і багатосторонніх засадах) та в міжнародних миротворчих операціях; підтримання необхідних бойових можливостей Збройних Сил для проведення операцій (бойових дій).

Таким чином, оборонне планування в Збройних Силах України здійснюється в загальній системі планування розвитку Воєнної організації держави та повинно передбачати:

- вироблення й забезпечення реалізації стратегії розвитку Збройних Сил і створення єдиної бази даних для його планування;
- оперативно-стратегічне обґрунтування структури Збройних Сил;
- наукове, юридичне та фінансово-економічне обґрунтування програмних заходів щодо їх утримання, реформування й розвитку;
- безпосереднє формування, координацію, затвердження програм і планів розвитку Збройних Сил на довго-, середньо- та короткострокову перспективи.

Цим забезпечується прийняття рішень на політичному та суто військовому рівнях з найбільш оптимальним використанням національних оборонних ресурсів.

Література

1. Конституція України: Прийнята на п'ятій сесії Верховної Ради України 28 червня 1996 року // Відомості Верховної Ради України. – 1996. – № 30. – Ст. 142; Про внесення змін до Конституції України: Закон України від 8 грудня 2004 р. № 2222-IV // Відомості Верховної Ради України. – 2005. – № 2. – Ст. 44.
2. Гриненко О.І., Денежкін М.М. Погляди на функціонування системи оборонного планування у ЗС України // Наука і оборона. – 2005. – № 1. – С. 16-17.
3. Про основи національної безпеки України: Закон України від 19 червня 2003 року № 964-IV // Відомості Верховної Ради України. – 2003. – № 39. – Ст. 351.

4. Про оборону України: Закон України від 5 жовтня 2000 року № 2020-III // Відомості Верховної Ради України. – 2000. – № 49. – Ст. 420.
5. Про організацію оборонного планування в Україні: Закон України від 18 листопада 2004 р. № 2198 // Відомості Верховної Ради України. – 2005. – № 4. – Ст. 97.
6. Военна доктрина України: Указ Президента України від 15 червня 2004 року № 648/2004 // Зб. законод. актів з питань нац. безпеки і оборони. – К.: Парламентське вид-во, 2005.
7. Про Збройні Сили України: Закон України від 5 жовтня 2000 року № 2019-III // Відомості Верховної Ради України. – 2000. – № 48. – Ст. 410.
8. Административное право Украины: Учебник / Под общ. ред. акад. С.В. Кивалова. – Х.: Одиссей, 2004. – С. 793-794.
9. Стратегічний оборонний бюлетень України на період до 2015 року (Біла книга України): Указ Президента України від 22 червня 2004 року № 670/2004. – К.: Аванпост-прим., 2004. – С. 38-39.
10. Про Раду національної безпеки і оборони України: Закон України від 5 березня 1998 року № 183/98-ВР // Відомості Верховної Ради України. – 1998. – № 35. – Ст. 237.

УДК 341.96:339.7

*А.Й. Іванський,
О.І. Зоріна*

ДО ПИТАННЯ ПРО ВИЗНАЧЕННЯ ПОНЯТТЯ «МІЖНАРОДНЕ ФІНАНСОВЕ ПРАВО»

Глобалізація суспільних відносин, розширення спектра і суб'єктного складу міжнародних фінансових відносин, визначення правил ведення фінансової діяльності між іноземними учасниками без сумнівів дозволяють говорити про індивідуальну визначеність відособленої групи суспільних відносин, що виникають у ході мобілізації, розподілу і використання централізованих та децентралізованих фондів державних (державоподібних утворень) коштів між іноземними учасниками.

Визначена проблематика дослідження вже тривалий час хвилює розум вчених-правознавців у сфері фінансового права, адже тенденція глобалізації світогосподарських зв'язків, розширення сфери і збільшення обсягів співробітництва є стійкою протягом тривалого часу.

Ще в середині 60-х років Ю.А. Ровінський говорив про те, що «розвиток економічного співробітництва між державами привів до розгалуження різних за своїм змістом видів господарських зв'язків. Зокрема, за останні роки значно розширилися міждержавні фінансові, кредитні й валютні відносини. Будучи однією з форм економічного, науково-технічного і культурного співробітництва між державами, ці відносини разом з тим мають специфічні особливості. Врахування цих особливостей дозволяє об'єднати зазначені вище відносини в одну групу міжнародних фінансових відносин і виявити специфіку їх міжнародно-правового регулювання» [1, с. 60].

У ХХ ст., особливо після Другої світової війни, у зв'язку з розвитком міжнародного обміну, а також розширенням і диференціацією форм співробітництва